

**A gazdaságpolitika meghatározó tényezői:
örökségek és új kihívások
Beszámoló a „Fecseg a felszín, hallgat a mély” – tudatok
és tudatalattik a gazdaságpolitikában című konferenciáról*
Debrecen, 2007. március 9.**

Nem kell ahhoz közgazdásznak lenni ma Magyarországon, hogy az ember felismerje a gazdaságpolitika, illetve a gazdaságpolitikai döntések jelentőségét. Bár a címben jelzett konferencia gazdaságpolitikai témájú volt, nem az volt a célja, hogy naprakész gazdaságpolitikai tanácsokat fogalmazzon meg, sokkal inkább az, hogy megértse, és időben illetve térben tágabb perspektívába helyezve elméleti szempontból értelmezze a magyar gazdaságpolitikai folyamatokat.

Az előadások sorát Antal László, a Debreceni Egyetem és a Budapesti Műszaki Egyetem Közgazdaságtudományi Karának egyetemi tanára nyitotta *Folyamatosság és változás a formális és informális magyar intézményrendszerben* című előadásával. Egyik legfontosabb állítása az volt, hogy az érdekcsoport-logika (Olson 1987) miatt a reformokra mindig csak akkor kerül sor, amikor a politikusok erre rá vannak kényszerítve, így a reformok mindig megszorítással járnak. Ez, illetve az érdekcsoport-logika áll a mögött a tény mögött is, hogy a reformok, ha nem buknak meg, elsietettek. A politikusok ugyanis a felgyorsított reformokkal az érdekcsoportok egyensúlyának pillanatnyi felborulását próbálják meg kihasználni.

* A konferenciát a Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Karának Közgazdaságtan Tanszéke, a MTA debreceni területi bizottsága jogi- és közgazdaságtudományi szakbizottsága és a Hajdú-Bihar Megyei Kereskedelmi és Iparkamara közösen rendezte.

Györffy Dóra a Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Karának adjunktusa *A hiány – 1980-ban és 2007-ben* című előadásában Kornai János hiánygazdaságra vonatkozó meglátásait (Kornai 1980) használta fel, és gondolta tovább a Magyarországra jellemző magas költségvetési hiány magyarázatában. Az előadó érvelése szerint azok a fő magtartási szabályok, amelyek a szocialista rendszerre jellemző hiánygazdaságban kialakultak, társadalmi attitűddé csontosodva ma is jelen vannak. A paternalista, a megoldásokat az államtól váró hozzáállás arra készteti a politikusokat, hogy ennek a szavazói attitűdnek próbáljanak meg megfelelni. Az előadó empirikus felmérések eredményeivel támasztotta alá ezen attitűdök továbbélésére vonatkozó állítását, s rámutatott, hogy ezek bátorítják a populizmust, nem büntetik a politikai konszenzus hiányát, és ösztönzik az adóelkerülést. Az előadó által felvázolt elméleti magyarázat azt is megmutatja, hogy nem lehetetlen egy olyan ördögi kör kialakulása, amely végül egy lassú fejlődéssel jellemezhető pályán stabilizálhatja a magyar gazdaságot.

Az államháztartás szerepét és alakulását elemezte *Muraközy László* is a Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Kara Közgazdaságtan tanszékének tanszékvezető egyetemi docense. *Álmaink állama – államaink álma* című előadásában történelmi perspektívába helyezte a magyar államháztartás kiadási oldalának alakulását egészen a huszadik század közepéig visszanyúlóan. Az előadó fő megállapítása az

volt, hogy a rendszerváltással Magyarországon a puha diktatúrát egy puha kapitalizmus váltotta fel, és mindkettőben kulcskérdés az állami kiadások alakulása. Az előadó szerint a Kádár-rendszernek sajátossága volt az, hogy kollektív játékká tette a jövő kárára végrehajtott jelenbeli túlfogyasztást. Emiatt az előadó kétségét fejezte ki a tekintetben, hogy a rendszerváltás államváltást jelentett-e, és még kétségesebbnek nevezte azt, hogy ugyanekkor álmováltást, azaz az állammal szemben támasztott elvárások, és az ideális államról alkotott kép megváltozását is magával hozta volna.

Bokros Lajos, a Közép-európai Egyetem vezérigazgatója és tanára továbbítte a történelmi szemléletet, kombinálva azt a nemzetközi összehasonlítással, és *A visegrádi országok eltérő fejlődés útja a rendszerváltás óta* című előadásában e három, illetve (1993-tól) négy ország gazdaságtörténetét hasonlította össze. A kezdeti feltételek különbségein túl, az előadó a privatizáció módjának eltéréseit emelte ki a leghangsúlyosabban. Csehország ugyanis nemcsak a makro-, de a mikrostabilizációt is sokterápiával hajtotta végre – ez volt a „kuponos” privatizáció. Ez azonban kudarcra volt ítélve, hiszen hiába voltak a cseh vállalatok látszólag jó állapotban, éppen az volt a probléma, hogy piac hiányában nem tudhatta senki, hogy az adott vállalatok mennyit érnek. A magyar piaci privatizáció nagy sikere az, hogy a vállalati szektor szinte a csodával határos sebességgel és mértékben tudott átalakulni.

Csaba László, a Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Karának és a Közép-európai Egyetemnek a tanára elméleti oldalról közelítette meg az átmenet kérdését. *Átmenet, de hová? Társadalmi divergencia Kelet- és Közép-Európában* című előadásában abból az ellentmondásból in-

dult ki, amely abból adódik, hogy egyfelől a rendszerváltás kezdetén úgy látszott, hogy az átmenetnek jól leírható elmélete van, míg visszatekintve ez egyáltalán nem látszik igaznak. Az előadó azon állítása mellett érvelt, hogy az átalakulás kimenetét mégsem teljes mértékben magunk választjuk. Állítása alátámasztásaként az előadó kitért többek között arra, hogy minél inkább szabadpiaci modell jött létre az átalakulás eredményeként, annál kisebbek az egyenlőtlenségek, és annál kevésbé az államhoz kötődik az egyéni gazdasági siker lehetősége; de arra is, hogy a laza költségvetési politika rossz szociálpolitika, mert az újraelosztás a gyengék kárára történik, amit az is mutat, hogy a kiegyensúlyozatlan gazdaságpolitikát vivő országokban nagyobb az egyenlőtlenség.

*Török Ádám*nak, a Pannon Egyetem és a Budapesti Műszaki Egyetem tanárának „20 ans après” *elmékedés a stabilizációs gazdaságpolitikák változó súlypontjáról* című előadásában a történelmi perspektíva ismét megjelent, amennyiben az előadó egy húsz évvel ezelőtti kutatás eredményeit értékelte újra. Áttekintve az akkor vizsgált országok (Argentína, Törökország, Brazília, Spanyolország, Jugoszlávia, Izrael, Olaszország, Chile) helyzetét és reformjait, négy alapvető irányt azonosított e reformokon belül: a pénz- és a tőkepiac liberalizációját, az állami szektor átalakítását, a munkapiac reformját és a külgazdasági nyitást. Az előadó 2007-ből visszatekintve értékelte ezeket a reformokat, általános tanulságként fogalmazva meg azt, hogy sikeres stabilizáció nem jött létre alapos reform nélkül, utóbbin belül pedig kiemelten fontosak az intézményi és szabályozási reformok, továbbá a kis államnál sokkal fontosabbnak bizonyult a hatékony állam, ami azt jelenti, hogy az államnak nem szabad „elmenekülnie” bi-

zonyos feladatok elől. A tapasztalatok már 1987-ben is az irányba mutattak, hogy a hazai problémák nem oldhatók meg alapvető reform nélkül.

A konferencia megmutatta tehát, hogy sem a gazdasági siker, sem a gazdasági bukás nincs borítékolva sem Magyarország, sem a többi kelet-közép-európai ország számára. Szinte soha nincs olyan helyzet, amikor a gazdaságpolitikának ne lenne választási lehetősége e két végeredmény között, és ez akkor is igaz, ha egy-egy választási lehetőség politikai költségeit igen

nagyra növelte az, hogy a rendszerváltás óta bizonyos formális és informális intézmények csak igen keveset változtak.

Czeplédi Pál

Hivatkozások

- KORNAI JÁNOS (1980): *A hiány*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest
- OLSON, M. (1987): *Nemzetek felemelkedése és hanyatlása. Gazdasági növekedés, stagfláció és társadalmi korlátok*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest